

EDITORIÁL

JANA GERŽOVÁ

Rok 2022, ktorý poznačili mnohé krízy na domácej a svetovej scéne, zostane navždy spojený s bezprecedentným vojenským útokom Ruska voči Ukrajine, ktorý otriasol našou predstavou, že tu na Slovensku, v strede Európy, žijeme v relatívnom bezpečí. Pocit vlastného ohrozenia bol však u väčšiny z nás prekrytý zdesením z toho, ako zákerná ruská agresia zasiahla do životov Ukrajincov, mužov, žien a detí. Od prvého tohtoročného čísla sme na stránkach časopisu prinášali vojnové zábery ukrajinských fotografov, ktorí dokumentovali nielen odhodlanie nevzdať sa (dojemné fotografie Dmytra Kozatského, vojaka z pluku Azov, uväzneného v oceliarnach Azovstal' v Mariupole), ale aj brutálne násilie ruskej armády voči civilistom (otrasné zábery z mesta Buča zaznamenané Mykhaylom Palinchakom a Maximom Dondyukom).

V aktuálnom čísle v rubrike *Návod na prežitie* sme dali slovo Lenke Kukurovej, ktorá spolu s Ninou Vidovencovou pripravila výstavu *Ludstvo s podtitulom Výstava o nádeji v čase vojny* (2022), na ktorej sa spoločne prezentovali slovenskí a ukrajinskí umelci a umelkyne, ktorí/ktoré žijú nielen v exile na Slovensku, ale aj vo vojnovú sužovanú krajinu. Z množstva diel sme na titulku časopisu vybrali prácu *Unstable – Berehynja* (2022) ukrajinskej umelkyne Kashe Potrohosh, ktorá je aktuálne študentkou Vysoké školy výtvarných umení na Katedre intermédií v Bratislave. Toto dielo vzniklo pre výstavu *Wayward Exiles* (Tabačka Gallery, 2022),¹ ktorú na tému exilu koncipovala a kurátorovala umelkyňa Kvet Nguyen, inšpirovaná úvahami Alexandra Hemoňa, amerického spisovateľa bosnianskeho pôvodu. Vojna na Ukrajine spôsobila, že Potrohosh, ako sama píše, prešla „... premenou vo vnímaní vlastnej národnosti... zrazu som sa prestala hanbiť za to, odkiaľ som... mám syndróm svedka, a preto je každý môj deň nasiaknutý úzkosťou a vinou za to, koľko ľudí trpí, kým ja som ďaleko na bezpečnom mieste.“²

Druhý príspevok zaradený do aktuálneho čísla časopisu je podrobná štúdia Kataríny Rusnákovej, ktorá sa síce nevenuje ruskej vojnovéj agresii, napriek tomu nás upozorňuje na smrteľné nebezpečenstvo, ktoré hrozí našej planéte, pokiaľ, ako píše v závere štúdie so symbolickým názvom *Alarm!*, ego (egocentrické správanie) nenahradí eko. V prvej, aktuálne publikovanej časti, ponúka prehľad vybraných textov autorov a autoriek venujúcich sa problematike klimatickej krízy. Úvod s bohatým poznámkovým aparátom, ktorý ocenia všetci, ktorí chcú hlbšie preniknúť do skúmanej problematiky, je doplnený podkapitolou *Príroda v kontexte sociokultúrnych vzťahov*, kde autorka analyzuje dve modelové diela Romana Ondáka (*Failed Fall*, 2008, *Loop*, 2009) viažuce sa k téme.

Do rubriky *Fem pozitív* vybrala Alexandra Tamášová staršiu maľbu Andreja Dúbravského *Orange hands* z roku 2013. Zdôrazňuje, že ako reprezentant mladšej generácie vstupujúcej na scénu po roku 2000 „hrdo prezentuje svoju gejskú identitu“ a svojím otvoreným prístupom dáva „príklad ďalším autorkám a autorom s ne-heteronormatívnou identitou“. Maľbu a jej interpretáciu sme

zaradili aj s ohľadom na útok, ktorý sa odohral 13. 10. 2022 pred barom Tepláreň, kde dvaja mladí ľudia zaplatili životom za svoju sexuálnu orientáciu. To, že je dielo Andreja Dúbravského v zbierke Slovenskej národnej galérie dokumentuje, že o Slovensku nemôžeme hovoriť en block ako o homofóbnej krajine, pretože vystavovanie a zbieranie queer umenia sa dnes stáva súčasťou akvizíčných stratégií viacerých našich verejných galérií (napr. Nitrianska galéria v Nitre, Štátna galéria Banská Bystrica, Považská galéria umenia v Žiline).

Rubrika *Profil Profilu* patrí Emílii Rigovej, ktorá po víťazstve v Cene Oskára Čepana v roku 2018 zaznamenala zvýšený záujem domácej i zahraničnej odbornej verejnosti o svoju tvorbu, v ktorej dlhodobo skúma vlastnú rodovú a etnickú identitu s odkazom na rómske korene. V rozhovore s Ninou Vrbanovou, kurátorkou jej autorskej výstavy v Kunsthalle Bratislava (2020), reflektuje nielen aktuálnu autorskú výstavu vo viedenskom mumok-u, ale aj pozitívny obrat k väčšej akceptácii mladých rómskych umelcov a umelkýň³, pričom upozorňuje na možné riziká zvýhodňovania, ktoré je postavené na princípe etnickej príslušnosti. V rozhovore jasne deklaruje: „Verím, že nevystavujem v mumok-u preto, že som Rómka, ale preto, že mám kvalitný umelecký výstup.“

Keď sme uvažovali nad tým, ktoré ďalšie heslo dáme preložiť z publikácie *Posthuman Glossary*, istú úlohu zohralo zaradenie Emílie Rigovej do rubriky *Profil Profilu*. Dúfali sme, že heslo *Nomádska senzibilita*, ktoré napísal rómsky umelec, historik a kurátor Daniel Baker, by mohlo ponúknuť nové interpretačné rámce i pre jej tvorbu. I keď sú kľúčové pojmy – mobilita, rozmanitosť, ohybnosť, provizórnosť, s ktorými Baker pracuje logicky odvodené od pôvodného kočovného života Rómov, je otázne, či výraz *rómska estetika* nie je v protiklade k tomu, o čo sa snaží nielen Emília Rigová, ale aj ďalší súčasní umelci a umelkyne, ktorí/ktoré skúmajú vlastné etnické korene.

Samostatná výstava Marie Bartuszovej v Tate Modern je v domáciach i zahraničných médiách označovaná za jednu z kľúčových udalostí končiaceho sa roka. Pôvodne sme plánovali priniesť jej recenziu, ale obávali sme sa, že po obsiahlych materiáloch o jej tvorbe, ktoré boli uverejnené v časopise *Profil* nielen v tomto roku (*Profil* č. 2/2022), ale aj v starších (*Profil* č. 3/2016, 3/2014, 2/2010, 3/2010, 1-2/2007) či najstarších číslach (11/1993, 6-7/1993, 18-19/1992, 1/1991), by to mohlo byť kontraproduktívne opakovanie už povedaného. Čitateľom ponúkame originálny pohľad na jej tvorbu, ktorá je daná do kontextu s poéziou Paula Celana (1920 – 1970), jedného z najvýraznejších povojnových básnikov. Tento myšlienkový experiment, ktorého autormi sú literáti – Peter Zajac a Ján Štrasser, ilustrujeme zábermi z výstavy v Tate Modern.

Do rubriky *Recenzie výstav* sme zaradili úvahu Anny Varteckej nad aktuálnym projektom *fragilités*, ktorý pre pražskú galériu Rudolfinum pripravili Elena Sorokina a Silvia Van Espen. Vartecká fenomén krehkosti a zraniteľnosti, ktoré výstava prezentuje z rôznych uhlov pohľadu spojila predovšetkým s tvorbou už nežijúcich umelkýň – Alina Szapocznikow, Louise Bourgeois a Geta Brătescu, v susedstve ktorých sa ocitla aj malá, ale silná kolekcia objektov Marie Bartuszovej. Peter Megyeši ponúka pohľad na výstavu Moniky a Ľuba Stacha – *Sakrálne príbehy* (PGU, Žilina), vysvetľujúc jej koncepciu, v rámci ktorej bol dlhodobo koncipovaný fotografický projekt členený do šiestich tematických, vzájomne sa prestupujúcich kapitol: *Minulosť, Rituály, Kultúra, Konzum, Smútok a Krása*.

V závere čísla prinášame recenziu na katalóg/autorskú knihu Stana Masára, ktorú vydala Považská galéria umenia v Žiline pri príležitosti autorovej nedávnej samostatnej výstavy. Pre časopis *Profil* ju napísala Kinga German, pôvodom rumunská historička a kritička pôsobiaca vo viacerých európskych inštitúciách, ktorá bola okrem iného i kurátorkou výstavy Szilárda Csekeho v maďarskom pavilóne na La Biennale di Venezia (2015). Tento odkaz nie je samoučelný, má pripomínať zosieťovanie medzi maďarskou a slovenskou umeleckou scénou, pretože spoločný projekt Szilárda Csekeho a Stana Masára v koncepcii Niny Vrbanovej sa len prednedávnom prezentoval na pôde Synagógy – Centra súčasného umenia (GJK, Trnava, 2022).

³ na veľkých medzinárodných prehliadkach vrátane Belvedere Art Award 2022

V pozadí použitý detail z diela *Kinder Album*: akvarel a ceruza na papieri (tlač – kópia), 2022. Ukrajinská umelkyňa, ktorá používa pseudonym *Kinder Album*, vytvára diela reagujúce na jej vlastnú situáciu človeka žijúceho vo vojne.

¹ <https://www.tabacka.sk/aktuality/nezaradene/wayward-exiles-open-call-for-exiled-artists/>

² <https://kashapotrohosh.myportfolio.com/project-unstable>